

**Stanowisko
Prezydium Polskiej Akademii Nauk
z dnia 19 maja 2020 r.**

**w sprawie *Propozycji Komitetu Polityki Naukowej dotyczących reformy
Polskiej Akademii Nauk (PAN)***

Środowisko Polskiej Akademii Nauk z zaskoczeniem przyjęło „Propozycje Komitetu Polityki Naukowej Dotyczące Reformy Polskiej Akademii Nauk (PAN)” z dnia 30 kwietnia 2020 r. Zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami z Panem Jarosławem Gowinem, Wiceprezesem Rady Ministrów i Ministrem Nauki i Szkolnictwa Wyższego (pismo z dnia 14 stycznia 2020 r. znak DN.WN.401.1.2020) władze Polskiej Akademii Nauk rozpoczęły przygotowania do konsultacji w ramach środowiska PAN trzech koncepcji reformy PAN wskazanych przez MNiSW w tym piśmie. Propozycje zawarte w dokumencie przygotowanym przez Komitet Polityki Naukowej nie odnoszą się do żadnej z tych koncepcji. W tej sytuacji Prezydium PAN wyraża pełne poparcie dla Stanowiska *Zespołu do spraw opracowania założeń do projektu oraz projektu nowelizacji ustawy o Polskiej Akademii Nauk* w związku z dokumentem „Propozycje Komitetu Polityki Naukowej Dotyczące Reformy Polskiej Akademii Nauk (PAN) z dnia 30 kwietnia 2020 r.” i stanowiska Rady Dyrektorów Jednostek Naukowych PAN.

PREZES
Polskiej Akademii Nauk
Jerzy Duszyński
Jerzy Duszyński

Stanowisko Rady Dyrektorów Jednostek Naukowych Polskiej Akademii Nauk na temat dokumentu „Propozycje Komitetu Polityki Naukowej dotyczące reformy Polskiej Akademii Nauk (PAN)” z dnia 30 kwietnia 2020 r.

Rada Dyrektorów Jednostek Naukowych Polskiej Akademii Nauk stanowczo odrzuca wizję reformy Polskiej Akademii Nauk zaprezentowaną w propozycjach Komitetu Polityki Naukowej z dnia 30 kwietnia 2020 r.

Z ogromnym zdziwieniem przyjęliśmy opublikowanie propozycji KPN dotyczącej reformy PAN, która powstała bez udziału i bez konsultacji z bezpośrednio zainteresowanymi, to jest ze środowiskiem instytutów naukowych PAN. Propozycja ta nie uwzględnia dotychczasowego dorobku różnych podmiotów związanych z PAN i powstałych w toku ich prac nad propozycjami reformy Akademii.

Ponadto, należy podkreślić, że propozycja KPN jest wewnętrznie spreczna i budzi znaczące wątpliwości merytoryczne.

Punktem wyjściowym zaproponowanej przez KPN reformy PAN ma być „radikalna zmiana funkcjonowania instytutów naukowych, a w szczególności instytutów PAN”, która jest „potrzebna dla rozwoju nauki w Polsce”. Ten deklarowany cel zasadniczy ma być osiągnięty na dwa sposoby: poprzez likwidację istniejących instytutów PAN i tworzenie nowych oraz poprzez oddzielenie instytutów PAN od korporacji członków Akademii.

Należy stanowczo stwierdzić, że te wskazane w dokumencie KPN cele i działania oparte są w całości na fałszywych założeniach i wynikają z niczym niepopartych, arbitralnych przesłanek i twierdzeń.

Odnosząc się do kwestii struktury instytutów PAN, należy wskazać, że teza o braku zmian w składzie instytutów PAN i tematyce prowadzonych przez nich badań, która rzekomo „kontrastuje z dynamiczną naturą nowoczesnej nauki oraz zmieniającymi się wyzwaniem naukowymi, technologicznymi i społecznymi” jest nieprawdziwa i nieuzasadniona w żaden sposób. Okoliczność, że nie tworzy się nowych instytutów PAN wynika ze struktury finansowania nauki w Polsce. Nie ma dowodu, że likwidowanie i tworzenie nowych instytutów spowodowałoby wzrost jakości badań naukowych. Należy natomiast zauważyć, co potwierdzają twarde dane bibliometryczne, że – pomimo znacznie mniejszych nakładów finansowych niż na szkoły wyższe – to w instytutach naukowych PAN powstaje więcej publikacji niż w jakiegokolwiek polskiej szkole wyższej, oraz że to właśnie instytuty PAN prowadzą fundamentalne przedsięwzięcia w zakresie polskiej humanistyki i nauk

społecznych, przykładowo w postaci baz danych i wielotomowych opracowań, które są poza zasięgiem organizacyjnym jakiegokolwiek uczelni. Instytuty PAN prowadzą zaawansowane badania podstawowe i stosowane w obszarze nauk ścisłych i technicznych oraz nauk o życiu. Fakty te są dowodem na to, że elastyczne wewnętrzne struktury instytutów dają wyjątkowe możliwości do badań interdyscyplinarnych, w nowych dziedzinach, bo jako stosunkowo niewielkie gremia naukowe, o zmieniającej się dynamicznie organizacji wewnętrznej, właśnie instytuty naukowe PAN elastycznie dostosowują się do potrzeb badawczych i społecznych, zupełnie inaczej niż szkoły wyższe. Spektakularnym przykładem reagowania instytutów naukowych PAN na potrzeby społeczne jest przygotowanie polskich testów na koronawirusa przez IChB PAN i włączenie się kilku instytutów w diagnostykę pandemii.

Na poparcie pomysłu oddzielenia instytutów od korporacji uczonych PAN podane są w dokumencie KPN dwa argumenty. Po pierwsze, z perspektywy instytutów, uzasadniać to ma kolizja interesów, polegająca na tym, że członkowie korporacji są w większości zatrudnieni w szkołach wyższych i nie dbają należycie o interes instytutów. Po drugie, z perspektywy PAN, postulowane oddzielenie korporacji od instytutów ma pozwolić korporacji „wolnej od instytutów” do podejmowania nowych wyzwań, w szczególności bez instytutów „korporacja stać się bowiem może kluczową organizacją opiniotwórczą i doradcą w Polsce”. Oba te argumenty są fałszywe. Same instytuty współpracę z uczelniami postrzegają w kategoriach synergii. Jeśli nawet istnieje kolizja interesów, to przynajmniej częściowo wynika ona z decyzji ustawodawcy odnoszących się przykładowo do ograniczenia wieloletowości w szkołach wyższych (pracownicy naukowcy PAN nie mogą być zatrudniani na uczelniach) czy z faktu, że członkami rad naukowych instytutów PAN z zasady są także pracownicy uczelni, ale pracownicy instytutów PAN niestety nie mogą być członkami rad dyscyplin w uczelniach wyższych. PAN jako korporacja uczonych jest ważnym uczestnikiem życia społecznego w kraju i pozbycie się z jej struktury instytutów PAN tego w żadnym razie nie zmieni.

Propozycje KPN budzą wiele innych wątpliwości i kontrowersji. Kuriozalna jest propozycja, aby instytuty naukowe PAN nie mogły nadawać stopni naukowych, przy jednoczesnym dopuszczeniu „uczestniczenia w szkołach doktorskich i zatrudniania doktorantów”. Kontrola studiów doktoranckich przeprowadzona kilka lat temu przez NIK wykazała, że te prowadzone w instytutach PAN są znacznie bardziej efektywne niż na uczelniach. Rodzi się tu zasadne pytanie, na które KPN nie odpowiada, jak takie pozbawienie instytutów naukowych PAN istotnej części ich działalności, czyli udziału w kształceniu i awansowaniu naukowym na wysokim poziomie, ma wpłynąć na poprawę jakości prowadzonych w nich badań. Innym budzącym zdziwienie postulatem jest wprowadzenie

jednolitej afiliacji, w sytuacji gdy instytuty naukowe PAN już teraz korzystają z wspólnej afiliacji PAN w publikacjach. Wprowadzenie całkiem nowej afiliacji sprawi za to, że dotychczasowe publikacje przypadną i dla nauki międzynarodowej przekształcone instytuty pod nową nazwą staną się nierozpoznawalne.

Mając powyższe na uwadze, zaproponowane przez Komitet Polityki Naukowej zmiany systemowe w obszarze Polskiej Akademii Nauk są merytorycznie i formalnie nieakceptowalne.

Przewodniczący Rady Dyrektorów Jednostek Naukowych PAN

Prof. dr hab. inż. Tadeusz Burczyński, czł. rzec. PAN

Warszawa, 18.05.2020

Warszawa, dn. 18 maja 2020 r.

Stanowisko Zespołu do spraw opracowania założeń do projektu oraz projektu nowelizacji ustawy o Polskiej Akademii Nauk w związku z dokumentem „Propozycje Komitetu Polityki Naukowej Dotyczące Reformy Polskiej Akademii Nauk (PAN)” z dn. 30.04.2020

Propozycje Komitetu Polityki Naukowej dotyczące reformy Polskiej Akademii Nauk obejmują ocenę instytutów PAN, nieopartą żadnymi weryfikowalnymi danymi i będącą w sprzeczności ze stanem faktycznym. Ponadto nawiązują do rozwiązań niemieckich i francuskich, które wymagają zupełnie innych nakładów budżetowych i organizacji otoczenia nauki w kraju. Przedstawiony dokument proponuje oddzielenie instytutów PAN od korporacji poprzez odłączenie ich od PAN i zrzeszenie w „Towarzystwie Marii Skłodowskiej-Curie”, obejmującym wyłącznie instytuty kategorii A+ i nieliczne z kategorią A. Zarazem postuluje, aby te instytuty, choć mogłyby uczestniczyć w szkołach doktorskich, nie miały prawa nadawania stopni naukowych. Służyć to ma poprawie jakości badań naukowych.

Jesteśmy przekonani, że proponowane rozwiązanie nie wpłynie na poprawę jakości badań naukowych, a wręcz przeciwnie może doprowadzić do likwidacji najlepszych cech potencjału Polskiej Akademii Nauk, która swą siłę czerpie z integralności obejmującej zarówno związek instytutów z korporacją jak i związek pełnego cyklu edukacji doktorskiej (łącznie z nadawaniem stopni) z zaawansowanymi badaniami. Warto zauważyć, że korporacja rozwinęła system eksperckiej oceny instytutów, która niewątpliwie przyczyniła się do podniesienia potencjału naukowego wielu z nich.

Realizacja propozycji KPN prowadziłaby do utraty potencjału PAN jako całości, który już obecnie lokuje dorobek całej PAN w ścisłej czołówce wśród instytucji naukowych w Polsce. Przykładowo, w zakresie liczby publikacji w najlepszych czasopismach naukowych, czyli z pierwszej ćwiartki bazy *Scopus*, w instytutach PAN powstaje ponad dwa razy więcej prac aniżeli w najlepszym polskim uniwersytecie – w 2019 r. było to 4098 prac wobec 1825 na Uniwersytecie Jagiellońskim. Jeśli zaś chodzi o projekty w programie Horyzont 2020 – w instytutach PAN zrealizowano ponad trzy razy więcej projektów, aniżeli w najlepszym uniwersytecie, tj. ponad 69 mln Euro zdobytych w projektach wobec 22 mln Euro na Uniwersytecie Warszawskim. Zatem realizacja propozycji KPN byłaby kontraproduktywna z punktu widzenia deklarowanego celu poprawy jakości badań naukowych.

PAN wymaga reformy. I dokładne założenia takiej reformy zostały przygotowane przez Zespół do spraw opracowania założeń do projektu oraz projektu nowelizacji ustawy o Polskiej Akademii Nauk w postaci projektu nowej ustawy o PAN. Projekt ten zakłada m. in. reformę relacji instytutów z korporacją poprzez wyraźne wzmocnienie w niej reprezentacji instytutów, silniejsze zintegrowanie kształcenia doktorskiego z badaniami w ramach rozwiązań dla całej Akademii, przy poszanowaniu samodzielności jej instytutów. Wprowadza też rozwiązania strukturalne zdecydowanie ułatwiające instytucjonalną elastyczność i umiędzynarodowienie zapewniające działanie w PAN wyłącznie jednostek reprezentujących wysoki poziom. W naszym przekonaniu najlepszą drogą do poprawy jakości funkcjonowania PAN jest wzmocnienie i oparcie o nowe zasady jej integralności, bo to ona buduje potencjał Akademii.

Dlatego też zdecydowanie odrzucamy przedstawione propozycje jako niesłużące, a wręcz szkodliwe dla realizacji celu poprawy jakości badań naukowych w PAN i generalnie w Polsce.

WICEPREZES
Polskiej Akademii Nauk

